

תרבות האונס – אונס קבוצתי ומקורות הרוע

ניצב-משנה (בדימוס) ד"ר סוזי בן ברוך, האוניברסיטה העברית, בית ברל

כיצד הפכה ילדה בת שתיים-עשרה לשפחת מין של שישה-עשר נערים, שעשו בה כרצונם? * כיצד קורה, ש"בני-טובים", תלמידי בית-ספר, שיתפו פעולה ודרשו ממנה פורקן מיני? * האם עבור כולם זו הייתה חוויה מענגת? * מי מבין הנערים חשב שמדובר באונס, אך לא העז לומר זאת לחבריו? * על אונס קבוצתי בקרב בני-נוער

שמו של זמר ידוע, המהווה מודל חיקוי לרבים, הרוצים לגעת בתהילה, השתרבב לאחרונה לחשד למקרה אונס של קטינות. בסמוך למועד זה, עלה חשד לאונס קבוצתי של ילדה בת שתיים-עשרה על-ידי שישה-עשר נערים. אין זו יד המקרה, ששני המקרים התרחשו בעיתוי צמוד כל-כך.

אירועים אלה, כקודמיהם, מעלים שוב ושוב שאלות קשות - כיצד הפכה ילדה בת שתיים-עשרה לשפחת מין של שישה-עשר נערים, שעשו בה כרצונם, העבירו אותה מיד ליד כמו חפץ, צילמו את מעשיהם, והפיצו את התמונות ברשתות החברתיות? כיצד קורה, ש"בני טובים", תלמידי בית-ספר, שיתפו פעולה ודרשו ממנה פורקן מיני? האם עבור כולם זו הייתה חוויה מענגת? כיצד קורה, שבמשך זמן ארוך כל-כך אף לא אחד מהם חשב לסייע או לחדול? מי מבין הנערים חשב שמדובר באונס, אך לא העז לומר זאת לחבריו?

העמדה המוסרית-המסורתית מייצגת השקפה, שלגברים, קיום יחסי מין תכופים עם בנות-זוג רבות, ללא אינטימיות, מאשר את גבריותם. בעוד שהנשים הפעילות מינית או מודות, שהן נהנות ממין מתוגות כ"זונות", הרי שהגברים הפעילים מינית זוכים לכינויים כ"פטיש", "דון ג'ואן" ו"כלי".

האידיאל הגברי הסטריאוטיפי, שתורם לאלימות מינית, טמון בתפיסה, שדומיננטיות ואקטיביות מהווים חלק מתכונותיו של הגבר. תפיסה זו מעודדת בנים להפעיל לחץ על בנות לקיים עמם יחסי מין, גם כשאין מעוניינות בכך.

חוקרים מצאו, שבקרב חלק מהבנים קיים מוסר כפול - יש להם חברה קבועה, נאמנה מינית, ויש להם גם "נערה זולה", שכולם מקיימים עמה יחסי מין. סרבנותן של נערות ושל נשים לקיים עם גברים יחסי מין, מהווה "נוק אאוט" לגבריותם של נערים ושל מבוגרים לא מעטים, וחלקם מסרבים לקבל את הסירוב, ולהיות פגועים. במצבים אלה, האלימות משמרת את תחושת העליונות ואת הזכות "למילה האחרונה", שגברים רבים זקוקים לה, כדי לחוות את גבריותם מחדש.

הוכחה לגבריות

חלק ניכר מהבנים רואים ביחסי מין הוכחה לבגרות, לגבריות ולסטאטוס חברתי. תפיסה מעין זו מובילה לכך, שנערים, המצויים בשלב של בניית זהות גברית מסורתית, יתקשו לחוות חוויה אינטימית, ולראות ביחסי מין מרכיב ביחסים בין-אישיים. הם עסוקים בהגדרת זהותם כגברים בעזרת מיניותם המתפרצת ובהאדרת ביצועיהם.

תרבות האונס מבוססת על ההנחות, שגברים הם אגרסיביים מינית והנשים מסכימות בשתיקה, וכי הדחף המיני של גברים הוא בלתי ניתן לשליטה. גברים ונשים לא מעטים מצדיקים אונס ב"עובדה", שגברים לא יכולים לשלוט בדחפיהם, וזכותם לצרוך שירותי מין. בכך יש מעין לגיטימציה לגברים ולנערים לנהוג באלימות מינית כלפי נערות, ולהאשימן שהן גרמו להתנהגות זו. להסברים אלה ניתן חיזוק במחקרים, שנערכו בקרב סטודנטים בארצות-הברית, המשקפים את דיוקן הגבר האגרסיבי השולט באישה, ואת הסטנדרט הכפול של ההתנהגות המינית. על-פי הנתונים, אחת מכל ארבע סטודנטיות חוותה אונס או ניסיון לאונס במהלך בילוי מתוכנן או בעת שהותן במחיצתו של מכר. אחד מכל שנים-עשר סטודנטים הודה, שכפה יחסי מין על אישה בניגוד לרצונה. במחקר רואיינו סטודנטים משתי מכללות שונות, שלקחו חלק באונס קבוצתי. אחד הסטודנטים הזמין סטודנטית ש"איננה מקובלת" לחדרו, השקה אותה במשקה מהול בסם, ואנס אותה יחד עם חבריו שנכחו בחדר. הסטודנטית התקשתה להגן על עצמה, ובמצבה גם לא הבינה בדיוק מה קורה לה. לטענתם, עצם הצטרפותה של הסטודנטית, הקורבן, לחדר, משקפת את הבעת "הסכמתה שבשתיקה" לקיום יחסי מין. הם לא חשבו, שהמעשה שעשו פגע בבחורה, אלא טענו, שאם גבר שהיה נוכח בחדר, לא היה נוטל חלק באונס, הוא היה נחשב בעיני חבריו ל"הומו" ול"לא גבר". האונס משמש, בעיניהם, כטקס לאישור הגבריות, ואין בינו לבין מיניות כל קשר.

שלב הרוע

אונס קבוצתי מהווה סוג של גבריות בחברות, שבהן קיימת זילות של מעמד האישה, והיא נתפסת כאובייקט מיני. במצב זה, האינטראקציה בין האנסים מקבלת משמעות של תחרות - מי פוגע יותר בקורבן, מעליב אותה יותר או מתעלל בה יותר. הרוע, המביא לאונס קבוצתי, מתחיל ממאיץ אירועים (טריגר), הקשור לטעויות חשיבה. נער, שחווה חוויה טראומטית בילדותו, מרגיש, בשלב הראשון, מתוסכל. הוא רואה את עצמו כ"כישלון", מתפתחות בו טעויות חשיבה שליליות, ועולים בקרבו רגשות שליליים. בשלב השני - קשה לו להתמודד עם עצמו, הוא חסר אונים, מרגיש רגשות אשם וחש, שהוא חייב לחפש שליטה. השלב השלישי של הרוע, החיפוש, בא לידי ביטוי בפנטזיות מיניות, בתוקפנות ובצורך בהשפלה. השלב הרביעי, "השלב החכם" מלווה בתחכום, שמתבטא בבחירת הקורבן ובמציאת הזדמנות. התקיפה מתוכננת ומאורגנת, והנער ישכנע את עצמו ש"זה בסדר". לאחר התקיפה, בשלב החמישי של הרוע, הוא חושב על בריחה ועל הדרכים, שימנעו את תפיסתו. הכול כדי להשיג שליטה. בשלב זה הוא מפנים מה קרה, ומדחיק את המעשה. וכך חוזר חלילה.

כאשר הנער המוביל בחבורה מצליח "לשכנע" את כל חבריו, גם את המהסס המוסרי ביותר ביניהם, לקיים עם הנערה יחסי מין, אזי כוח ההשפעה של הפרט קטן יותר. במקרים אלה ניתן להבחין בהבדלים שבין הנערים שבחבורה - יש מי שמעדיף לשמור על אנונימיות, לא מביע את דעתו, אך גם לא יצטרף ל"חגיגת המין הקבוצתי", יש מי שמעדיף לשתוק, על מנת לא להתעמת עם חבריו, ויש מי שמזהה את מקור הכוח המוביל בקבוצה, יצטרף אליו, [יזדהה עמו, ואף יביע את החשיבות של "רעות" ושל "אחדות הדעות". כך ניתן להסביר את האחוז הגבוה מאוד (80%) של הנערים ה"נגררים", הלוקחים חלק בעבירה - ושותקים.

הפתרון לשבירת מעגל השתיקה כולל הסברים תכופים תחת פרומו כגון: "ספר והצל חבר", מעקב הורי צמוד, פתיחות הורים-ילד ולאחר מעשה, תגובה מיידית של גורמי אכיפת החוק בצמוד לתקשורת ממנפת כל אירוע כזה, מוקיעה ומסבירה, שתמנע את מעגל התקיפה הבא.

הערה - רשימת המקורות, שעליהם מתבסס מאמר זה, מצויה במערכת.

האידיאל הגברי הסטריאוטיפי, שתורם לאלימות מינית, טמון בתפיסה, שדומיננטיות ואקטיביות מהווים חלק מתכונותיו של הגבר. תפיסה זו מעודדת בנים להפעיל לחץ על בנות לקיים עמם יחסי מין, גם כשאין מעוניינות בכך.

.....

בעידן שלנו כיום, בו נבחנים וההסדרים בין המינים נמצאים בבדיקה מתמדת ובתהליך שינוי מתמשך, בנים זקוקים להדרכה מיוחדת ויש להציע חלופות להבניית זהותם המגדרית. האלימות תמשיך להוות כלי מרכזי בתהליכי גיבוש ו"סימון עצמי" של נערים לגבי גבריותם ה"תקנית" כל עוד גבריות מסורתית מהווה מודל לגיבוש הזהות המגדרית. על מערכות החברה השונות לעזור לנערים להבנות את זהותם בעזרת פרקטיקות שאין בהן ביטויי תוקפנות אלא מידה רבה של זיקה ויחס לאחר, רגישות ואמפתיה. כיום, נערים המבטאים תכונות אלו זוכים לקריאות בוז וואף הופכים לקורבנות.

